

ДУБРОВЧАНИ – ЗАКУПЦИ ЦАРИНЕ У ОЛОВУ

Олово је један од најзначајнијих рудника и привредних средишта средњовековне босанске државе. И поред тога, о њему не постоји посебна студија или монографија, изузев кратког, општег прегледа Миленка Филиповића који је настао још 1934. године.¹ У последње време највећи допринос проучавању средњовековне историје Олова дала је Десанка Ковачевић Којић у неколико радова утемељених на богатој грађи из Дубровачког архива.²

Исто тако, оловском царином и Дубровчанима као њеним закупцима истраживачи се нису посебно бавили. О томе је писано само у оквиру изучавања неких других, ширих тема. Стога ћемо у овом раду покушати да прикажемо један, свакако важан, сегмент из економске историје Олова. Истовремено ћемо указати на значај који је оловска царина имала за босанску феудалну породицу Павловић и уопште привреду тога подручја.

У другој половини XIV века почела је интензивна експлоатација рудника олова смештених у пределу североисточне Босне. У овом рударском базену најзначајнији је био рудник Олово, који се први пут помиње у дубровачкој архивској грађи 1382. године. Додуше, неколико година раније,

¹ М. Filipović, *Varošica Olovo s okolinom*, Franjevački vijesnik br. 7-10, god. XLI, Beograd 1934, 231-247.

² Уп. нап. даље у тексту.

1376, јавља се Каменица, такође рудник олова, па истраживачи сматрају да су Олово и Каменица једно насеље.³ С обзиром на то да су дубровачки и домаћи трговци већ тада пословали у Олову и Каменици може се с правом претпоставити да је овај рударски центар настао бар једну или две деценије пре него што се први пут помиње у сачуваним изворима.⁴ Етимологија назива Олово најречитије сведочи о богатству његових рудокопа. Последњих деценија XIV века производња и извоз олова из овог рудника били су у сталном порасту, на што упућују огромне количине олова које су домаћи и дубровачки трговци слали у Дубровник и Венецију.⁵

Олово је врло брзо израсло у развијено привредно средиште. На то је свакако утицао и његов положај на важним саобраћајним правцима који су водили од градова на јадранској обали до Сребренице и Зворника, а потом даље у Србију и Угарску.⁶ О развијеном трговачком промету у Олову сведочи постојање *царине*, која је била једна од признатих и устаљених на босанском подручју. Царина је наплаћивана и на промет робе која се преносила преко Олова и на извоз саме руде.⁷ У прво време царину у Олову убирали су босански краљеви. Као у осталим местима, тако су и у Олову, царину давали у закуп, а њени закупци или цариници како их називају српски, односно *gabelotti* и *dohaneri* дубровачки извори, били су углавном дубровачки трговци - властела или богати пучани. Владари су од закупаца унапред или у ратама добијали уговорену суму годишњег закупа и тако обилато пунили државну благајну. Царину су у мањим рудницима и трговима узимали у закуп појединци, док су се у већим рударским местима и трговима (Сребреница, Дријева, Олово) најчешће удруживала по двојица или тројица трговаца. На тај

³ D. Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo, 1961, 25, 26 нап. 69; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, Сарајево 1976, 34.

⁴ Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 34, 52, 53.

⁵ В. Крекић, *Prilog istoriji mletačko-balkanske trgovine druge polovine XIV veka*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду II, 1957, 17; D. Kovačević, *Trgovina*, 26-31.

⁶ М. Динић, *Српске земље у средњем веку*, Београд 1978, 307, 314-315; D. Kovačević, *Trgovina*, 159; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 61.

⁷ Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 61. Према М. Филиповићу (*Varošica Olovo*, 241) „kod ulaska sadašnjeg puta u Olovo je mesto Carina, čije je ime nesumnjivo uspomena na tu carinu”.

начин се, као и код свих врста удруживања, смањивао ризик у послу, а заједнички капитал је омогућавао плаћање високог износа закупа. С друге стране, закупци су, као искусни пословни људи и трговци, организовали посебну царинску службу у закупљеном месту и настојали да од закупа извуку за себе што већу корист. Царине су издаване у закуп најмање на годину дана, али се уговор о закупу, уз сагласност обе стране, могао и продужавати. Владари су, по истеку закупа, издавали разрешнице којима су обавештавали дубровачку владу да су цариници испунили своје обавезе.⁸

Током последње три деценије XIV века, захваљујући сачуваним документима, позната су имена неколицине закупца оловске царине. То су истакнути дубровачки трговци, како пучани тако и властела, који су, иначе, годинама пословали у Босни. Жоре Бокшић, његов брат Матко и Тврдак Бјелојевић били су 1376. и 1377. године закупци свих царина у Босни, што је свакако значило и царине у Каменици. У доба краља Твртка I и краља Дабише, Драгоје Гучетић је осам година држао у закупу „царину каменичку”. Жоре Бокшић се и даље јавља као цариник. Наиме, према разрешници од 29. септембра 1393. године Жоре је држао све царине и коморе за време краља Твртка I и краља Дабише. И касније, 1397. године, за владавине краљице Јелене, Жоре је био купац дривјевске и оловске царине.⁹ Међутим, о висини закупа оловске царине у поменутом раздобљу нема података.

Крајем XIV и почетком XV века дошло је до слабљења краљеве власти у Босни и образовања области самосталних феудалних господара. Од тога времена па све до пада под турску власт (1463) добар део поседа у источној Босни, а међу њима и рудник Олово, налазили су се под влашћу породице

⁸ Д. Ковачевић, *Развој и организација царина у средњовјековној Босни*, Годишњак Друштва историчара БиХ VI, 1954, 233-235. Разрешнице су обично издаване у два примерка - један дубровачкој општини, а други кориснику. А. Веселиновић, *Царински систем у Србији у доба Деспоићовине*, Историјски гласник 1-2, 1984, 12-14; Исти, *Држава српских деспоића*, Београд 1995, 222-223.

⁹ Љ. Стојановић, *Старе српске новеље и писма I/1*, Београд – Сремски Карловци 1929, 169-172, 177-179, 242; Д. Ковачевић, *Жоре Бокшић, дубровачки трговац и протвеститар босанских краљева*, Годишњак Друштва историчара БиХ XIII, 1963, 1963, 292-293, 304; М. Динић, *Српске земље*, 381; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 38-39; Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987, 56, 77.

ског упада у Босну почетком 1389. године, дубровачким трговцима у Дријевима допуштено да се повуку у Стон.³⁵ Сумирајући ове две вести *Хронике о њурским сулџанима*, и упоређујући их са постојећим изворима, може се закључити да непознати писац османлијске походе представља успешнијим него што су они уистину били. Ипак, он располаже тачним подацима да су у време владавине Бајазита I организована два војна похода на Босну.

Мурат II (1421-1451)

У овом поглављу се саопштава да је дошло лето – година није наведена – када је Мурат спремио војску и послао свога шурака Иса-пашу у Босну. Ова област, која је сурова и стеновита, граничи се до мора са пределима Склавоније (τῆς Σκλαβουνίας). Тако је Иса-паша стигао до града који зову Јајце (Ἰάτζα) – у даљем тексту ће се видети да га аутор *Хронике* пише на разне начине – близу реке Вакрине (Βακρίνα) која тече и улива се у реку Саву (Σάβα), а ова се меша и улива у Дунав (Ντούναβι). Када је господар Босне сазнао да долази Иса-паша да запоседне његове области, он је окупио своје трупе и изашао у поље у намери да се супротстави Турцима. Међутим, када је сазнао колику силу има Иса-паша, он је устукнуо и одустао од ратовања. Само је послао изасланика Иса-паши где је уместо борбе изашао са предлогом да склопе мир уз услов да му владар Босне сваке године плаћа двадесет пет хиљада флорина.³⁶ На тај начин су се договорили и утаничили мировни споразум. И овде се непознати писац *Хронике о њурским сулџанима* ослања на податке Лаоника Халкокондила,³⁷ али његова зависност од ученог позновизантијског историчара није тако велика. Наиме, Халкокондилова вест је нешто краћа и у њој се, на пример, не помињу ни река Вакрина, ни река Сава, док се Дунав означава античким називом Ἰστρός. С друге стране, у *Хроници* се наводи појам Склавонија којег код Халкокондила нема. Реч је о источној обали Јадранског мора са приобалним појасом које

³⁵ Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987, 55.

³⁶ Zoras, *Chronikon*, 64.

³⁷ Chalc. II, 26.

Царину у Олову Павловићи су, изгледа, све време давали у закуп, а њени закупци су били, као и у претходном раздобљу, углавном Дубровчани – властела и богати пучани, који су годинама живели и пословали у Босни. Олово са својим богатим рудокопима обезбеђивало им је сигурну зараду од закупа царине.¹⁵ Међутим, приходи од закупа оловске царине нису припадали само Павловићима. Јер, у Олову је, као у Дријевима и на Гласинцу, заведен систем деобе прихода од царине, тако да су и Косаче располагале делом царине. Када је тачно овај систем деобе царине установљен није познато. Војвода Сандаљ Хранић помиње се први пут као сувласник оловске царине 1418. године.¹⁶ Тако су Павловићи и Косаче, поред свих нетрпељивости, делили царину у Олову неколико деценија.

У време Павла Раденовића и његовог сина Петра, дакле, током прве две деценије XV века, у изворима није остало трага о оловској царини и њеним закупцима. То се може довести у везу са учешћем Павловића у сукобима који су тих година били веома чести на босанској политичкој сцени.¹⁷

Први познати цариници у Олову били су Дубровчанин Петар Примовић и млетачки трговци Јакопо и Занино де Белтраме. Они су заједнички држали у закупу оловску царину (*gabella Plumbi*), изгледа, 1421. и 1422. године, и то тако што су две трећине припадале Венецијанцима, а једна трећина царине Петру Примовићу. Занино де Белтраме је стално боравио у Олову и водио, можда, као најмлађи ортак, рачуне и пословне књиге. Али, у време закупа било је доста неслога, па је чак између Петра и његових ортака избио

¹⁵ Дубровчани су водили рачуна да са босанским феудалцима, па тако и са Павловићима, регулишу трговачке односе. Кнез Павле Раденовић дао је повељом од 25. марта 1397. године Дубровчанима слободу трговине „по всои мои државе”. Повељом од 10. априла 1441. године Радослав Павловић је дозволио Дубровчанима слободу трговине по својој земљи, али под условом да плаћају „праве законите царине”. Исто су учинили и његови синови - војвода Петар и кнез Никола. Наиме, у повељи од 15. јула 1454. године навели су да Дубровчани треба да плаћају „праве царине које су биле за време кнеза Павла и господина војводе Петра и господина војводе Радосава и господина војводе Иваниша”. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* II/1, 245, 642; II/2, 150; Д. Ковачевић, *Развој и организација царина*, 233-234.

¹⁶ М. Динић, *Српске земље*, 249, 382; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 61-62; Б. Тошић, *Трг Дријева*, 124.

¹⁷ С. Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 214-215, 242-250.

спор, вероватно 1422. године, око неког олова вредности 167 литара сребра, које је Занино послао у Сребреницу. У овај спор, чији исход није познат, били су укључени деспот Стефан Лазаревић, босански краљ Твртко II, дубровачке и млетачке власти, а судски процеси су вођени у Босни и Дубровнику. То је, иначе, један од ретких случајева да у закупу оловске царине, поред Дубровчана, учествују и други трговци, овог пута Венецијанци који су тих година пословали у Босни. Треба нагласити да је Петар Примовић истовремено био и закупац дела дријевске царине. У питању је трговац великог формата који се углавном бавио посредничком трговином – из Босне и Србије извозио је метале (олово и сребро) у Дубровник и даље у италијанске градове, а отуда увозио тканине.¹⁸

Крајем двадесетих година XV века Петар Примовић се поново јавља као закупац оловске царине. И сада је имао компањоне, а то су били Ђурађ Радосаљић и Живко Миљеновић, такође дубровачки трговци који су годинама деловали у Високом, Дежевици и Зворнику, а најчешће су трговали металима – сребром и оловом. Уговор о свођењу заједничких рачуна између Петра, његовог таста Ђурђа Радосаљића и Живка Миљеновића настао је 16. јула 1428. године,¹⁹ што значи да су царину у Олову закупили бар годину дана раније.

У оба случаја када је закупац оловске царине био Петар Примовић и његови компањони, остало је непознато чији део закупа су држали – Павловића, Косача или можда целокупан закуп, а такође није забележена ни висина закупа.

Дубровчани, као закупци оловске и дријевске царине, више пута су осетили недостатке система поделе прихода од царине. То се дешавало у време конавоског рата (1430-1432), вођеног између Радослава Павловића и Дубровчана, када су се сувласници царине – Павловићи и Косаче – нашли у су-

¹⁸ С. Ђирковић, *Једна босанска краљевска пресуда*, Годишњак Друштва историчара БиХ XIX, 1973, 11-18; Ђ. Тошић, *Petar Primović - dubrovački trgovac i zakupac carina u Bosni*, Godišnjak Društva istoričara BiH XXXVII, 1986, 81-82.

¹⁹ Петар Примовић је 1421. године пљачкао у Олову своје суграђане, па га је дубровачки суд казнио затвором. Ђ. Тошић, *Petar Primović*, 82, 87, 88. О Ђурђу Радосаљићу и Живку Миљеновићу уп. D. Kovačević, *Trgovina*, 68, 84; D. Kovačević-Kojić, *Zvornik (Zvonik) u srednjem vijeku*, Godišnjak Društva istoričara BiH XVI, 1965, 23; Иста, *Градска насеља*, 67, 69.

протним таборима. У јесен 1432. године дошло је до промене стања у закупу царине у Олову и Дријевима: војвода Сандаљ Хранић је задржао за себе приход од Павловићевог дела царине на Неретви, а војвода Радослав Павловић је конфисковао Сандаљев део царине у Олову. Спор је ипак решен наредне године, али правни неспоразуми, настали услед насилне промене, трајали су неколико година.²⁰

По завршетку конавоског рата избио је нови сукоб, овог пута између босанског краља Твртка II и деспота Ђурђа Бранковића, у којем се Радослав Павловић нашао на страни босанског краља, а Сандаљ Хранић је био уз српског деспота. У тако замршеној политичкој ситуацији није било згодно држати оловску царину. Стога је дубровачка влада донела 18. новембра 1432. године одлуку о забрани узимања у закуп оловске царине под претњом казне од 1000 дуката.²¹

И поред забране дубровачке владе и још увек нерешеног спора између Павловића и Косача, у Олову се већ почетком децембра 1432. године јавља као купац царине Живко (Иван) Лампра Болица, познати дубровачки трговац, пореклом из Котора, који је током тридесетих година XV века имао веома разгранате послове у Високом, Фојници и Сребреници. Као купац (*gabellotus*) оловске царине наплаћивао је и пролазну царину у Оловцу (*gabella de Olovaz*). У то време дошло је до велике свађе између дубровачких трговаца из Подзворника и Живка Лампре Болице, који им је наплаћивао већу пролазну царину у Оловцу него што је то било уобичајено. Наиме, дубровачки трговци су се жалили да су увек у прошлости плаћали шест гроша по товару робе, а поменути цариник присиљавао их је да плате један дукат за сваки товар. Дубровачка влада одмах је послала, преко својих посланика, обавештења царинику Живку Лампре Болици и војводи Радославу Павловићу. Живко је требало да се, нај-

²⁰ М. Динић, *Српске земље*, 249, 386-387; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 61; Ђ. Тошић, *Трг Дријева*, 129-130.

²¹ Наредног дана, 19. новембра, дубровачка влада обавестила је трговце у Подвисоком да ниједан Дубровчанин или онај који се зове Дубровчанином не сме да се меша ни да има какав удео у оловској царини док се војводе Сандаљ Хранић и Радослав Павловић не сложе. У случају да неко већ има нешто у поменутој царини требало је да то напусти под претњом поменуте казне. Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 61-62, нап. 36.

касније до краја јануара, извини због свађе коју је изазвао, а војвода Радослав, према захтеву Дубровчана, није смео да заводи неубичајене новине, како у оловској царини, тако ни у другим царинама. Из овога се може закључити да је иницијатива за повећање пролазне царине у Оловцу потекла од војводе Радослава или је бар Живко имао његову пуну подршку.²²

Живко Лампра Болица је, несумњиво, закупио оловску царину од војводе Радослава Павловића и држао је бар годину дана, што значи до краја 1433. године. Некако у исто време када и Живко, други, Сандаљев део оловске царине, узели су у закуп Бојко Ненковић, дубровачки трговац и Раде Цријеповић, трговац из Фоче. Пошто је тада још увек био споран Сандаљев део прихода оловске царине, Бојко Ненковић је имао доста муке да извуче новац уложен у закуп. Тек у марту 1435. године војвода Сандаљ је, преко свог повереника Прибислава Похвалице, исплатио Бојку дуг од 465 дуката.²³

Посебно занимљив и јединствен случај у закупу оловске царине јесте удруживање Дубровчанина Бојка Ненковића и домаћег трговца из Фоче Радета Цријеповића. У то време Бојко је већ стекао велики капитал и углед, што сведочи његово чланство у братовштини Антунина, корпорацији најбогатијих трговаца, бродовласника и финансијера. Годинама је био активан у Сребреници, Зворнику, Фојници, Олову и другим местима. Бојко се, заједно са својим компањонима, бавио посредничком трговином између Босне, Дубровника и италијанских градова, а главни предмет њихове трговине било је

²² Још крајем децембра 1432. године спор није био окончан јер је требало истражити што је било решено раније у вези са оловском царином. Д. Ковачевић, *Развој и организација царина*, 235, 242, 245; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 62 нап. 37, 65 нап. 49, 69. О Живку Лампре Болица уп. такође: Д. Ковачевић, *Трговина*, 69, 71, 72, 81, 89, 123, 183; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, Нови Сад 1995, 187-188. Током пете деценије XV века Живко је био у тесним везама са херцегом Стефаном. С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 78, 137, 140.

²³ Док је Прибислав Похвалица намиривао дуг у Дубровнику, стигла је вест да је Сандаљ умро. Бојко се тада обавезао да ће поменути износ новца вратити Похвалици уколико се Сандаљев наследник, кнез Стефан не сложи са овим плаћањем. Нешто касније је око овог износа избио сукоб између Бојка Ненковића и Живка Брајковића који је завршен у октобру 1436. године. М. Динић, *Српске земље*, 387; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 75 нап. 95.

сребро. Један од Бојкових компањона био је и Раде Цријеповић,²⁴ познати трговац из Фоче, који се око четврт века успешно бавио трговачким и кредитним пословањем. Захваљујући угледу, богатству и поверењу које је уживао на двору Косача, Раде је неко време био и кнез Фоче. Бојково и Радетово заједничко деловање окончано је 25. октобра 1435. године када су средили све заједничке послове, како у оловској царини и трговању тако и у свему другом.²⁵

После Бојка Ненковића и Радета Цријеповића Сандаљев део оловске царине закупио је Живко Брајковић, дубровачки трговац који је пословао тридесетих година XV века у босанским рударским местима, најчешће у Сребреници.²⁶ Уговор о закупу оловске царине закључен је 15. септембра 1433. године, а закуп је требало да траје четири године.²⁷

Наредних десетак година нема података о закупу оловске царине. За то време настављена су непријатељства између Павловића и Косача. У једном од сукоба, 1439. године, војвода Радослав Павловић је, између осталог, заувек изгубио свој удео у дријевској царини.²⁸ То је, можда, имало одјека на другој страни, па су Косаче већ тада остале без свог дела царине у Олову.

Наследници Радослава Павловића – војвода Иваниш и његова браћа Петар и Никола, по свему судећи, самостално су располагали приходом од оловске царине. Додуше, постоји један документ, настао у време Стефана Вукчића Косаче, о оловској царини. То је повеља краља Фридриха III из 1448. године у којој се међу Стефановим поседима помиње и оловска царина (*dominium Czaryna Olofska*). Пошто о томе нема

²⁴ Бојко Ненковић је у свом тестаменту сваком рудару у Олову завештао по два гроша. О Бојку уп. опширније код: Р. Ђук, *Породица Касела из Рудника*, Зборник за историју БиХ 1, Београд 1995, 101-104.

²⁵ Д. Ковачевић, *Развој и организација царина*, 235 нап. 39; Иста, *Trgovina*, 126; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 75 нап. 96; Р. Živković, *Ekonomsko socijalne promjene u bosanskom društvu u XIV i XV stoljeću*, Tuzla 1986, 96-99.

²⁶ Живко је, такође, годинама обављао послове рачуновође у Сребреници. А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији (1415-1460)*, Београд 1997, 284, 295-296, 311, 322, 329, 332, 344, 357, 362, 394, 421, 422; М. Динић, *За историју рударства I*, 75, 76, 78, 93; Д. Ковачевић, *Trgovina*, 87; Иста, *Dubrovačke занатлије и средњовјековној Сребреници*, *Godišnjak Društva istoričara BiH XV*, 1966, 37.

²⁷ Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 75 нап. 95.

²⁸ М. Динић, *Српске земље*, 249; Ђ. Тошић, *Трг Дријева*, 147.

других, поузданих података, ова повеља само указује да је Стефан полагао право на оловску царину.²⁹

Браћа Павловић – Иваниш, Петар и Никола и даље су издавали Дубровчанима оловску царину у закуп. Тако је 1446. године закупац оловске царине био дубровачки властелин Никша Бунић. Наиме, 27. јануара 1447. године војвода Иваниш и његова браћа кнез Петар и кнез Никола издали су дубровачкој влади разрешницу којом су је обавестили да је Никша Бунић држао оловску царину и да је за „годиште минуло” све поштено платио.³⁰

Међутим, Никша Бунић није био једини закупац оловске царине 1446. године, јер се, поред њега, јавља и Мароје Бунић. О томе сведочи разрешница коју су такође браћа Павловић – Иваниш, Петар и Никола упутили дубровачкој влади у марту 1448. године. У разрешници су Павловићи навели да је Мароје Бунић држао оловску царину две године, што значи од марта 1446. до марта 1448, и да је свој део у износу од 1666 дуката и 2 перпера у потпуности намирио.³¹ У то време, са Маројем Бунићем, у закупу оловске царине учествовао је и Марин Добре Бућа, дубровачки трговац пореклом из Котора. Он је крајем марта 1447. године купио трећи део царине у Олову (*la terza parte della gabella del Piombo*) на рок од годину дана.³²

Већ следеће године – од марта 1448. до марта 1449. царину у Олову закупили су тројица Дубровчана: Мароје Бунић, Влахуша Живковић звани Пелиочић и Мароје Тврдајић. Браћа Павловић – Иваниш, Петар и Никола су нагласили у

²⁹ М. Динић, *Српске земље*, 249, где аутор сматра да је Стефан изгубио оловску царину 1439. године. Уп. С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, 139; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 75.

³⁰ Љ. Стојановић, *Повеље и писма I/2*, 110; *Historijski arhiv u Dubrovniku* (даље: НАД), *Diversa Notariae* 30 fol. 166' - 167 (19. III 1447); Д. Ковачевић, *Развој и организација царина*, 236-237.

³¹ Љ. Стојановић, *Повеље и писма II/2*, 110; Д. Ковачевић, *Развој и организација царина*, 236-237.

³² Марин Добре Бућа и Матко Томе Бунић склопили су 22. марта 1447. године трговачко друштво у трајању од годину дана. Марин је уложио 1500, а Матко 1000 дуката, а договорили су се да друштво послује у Дубровнику и изван Дубровника. Марин је у уговору изричито нагласио да је купио трећи део оловске царине, а са том куповином сагласио се и Матко. Добит и губитак у пословању требало је да деле на једнаке делове. НАД, *Debita Notariae* 23 fol. 14'-15; Д. Ковачевић, *Trgovina*, 55; Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља*, 75 нап. 99.

разрешници и писму дубровачкој влади од марта 1449. године да су поменути цариници све исплатили за оловску царину што износи „од годишта на двије тисуће дукат”. Али, убрзо је настао спор између двојице компањона. Јер, Влахуша Живковић звани Пелиочић платио је не само свој део закупа већ и део Мароја Тврдајића, који, изгледа није желео да намири дуг. На жалост, исход овог спора остао је непознат.³³

На основу изложеног може се закључити да су оловску царину држали у закупу три године – од марта 1446. до марта 1449. – петорица Дубровчана. У закупу су учествовали по двојица, односно тројица компањона, с тим што је само један од њих – Мароје Бунић све време био купац. Зна се само висина закупа за последњу годину (1448/1449), а износила је 2000 дуката. Сви поменути закупци оловске царине били су активни током пете деценије XV века у оближњим местима – Високом, Фојници и Сребреници,³⁴ где је, иначе, концентрација Дубровчана била веома велика.

После 1449. године о оловској царини извори ћуте. Може се само претпоставити да су Павловићи и даље узимали приходе од царине у Олову, а њени закупци су вероватно били Дубровчани.

Олово се налазило од почетка XV века па све до пада под турску власт (1463), дакле, око шест деценија у поседу породице Павловић. Треба нагласити да је, од свих обласних господара, само Павловићима припадао овако значајан рудник. Јер, као што је Олово, после Сребренице, најважнији рудник у средњовековној босанској држави, тако је и олово, после сребра, најважнији метал. Рудник Олово је, с обзиром да интензивну производњу, био за Павловиће и њихову земљу сталан извор богаћења. Приходи од оловске царине били

³³ Војвода Иваниш је молио Дубровчане да утичу на Мароја Тврдајића да врати дуг Влахуши Живковићу „да му негово не погине”. Љ. Стојановић, *Повеље и писма II/2*, 111-112; HAD, *Diversa Notariae* 33 fol. 101 (10. III 1449).

³⁴ А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији*, 445, 450, 477, 509, 546, 548, 596; Д. Ковачевић, *Трговина*, 54, 55, 69, 72, 73. Марин Бућа је углавном трговао италијанским тканинама у Босни. Током педесетих година XV века био је у пријатељству са херцегом Стефаном. С. Ђирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача*, 208, 209; И. Воје, *Ситни прилози за историју средњовековне Босне*, Годишњак Друштва историчара БиХ XVI, 1967, 282; Д. Динић-Кнежевић, *Тканине у привреди средњовековног Дубровника*, Београд 1982, 225, 260-261.

су несумњиво велики, јер су и Косаче годинама улагали напоре да уживају један њихов део. Царину у Олову узимали су у закуп углавном Дубровчани, што такође указује на значај рудника и трга Олово.

RUŽA ĆUK

CITIZENS OF DUBROVNIK – RENTERS OF THE OLOVO CUSTOMS

Summary

In this paper the author described the Olovo customs and its renters during the time of Pavlovići. Since the beginning of the XV century until it fell under the Turkish domination (1463), for six decades approximately, in possession of the Pavlović family. Of all local feudal families, only the Pavlović family owned such important mine. The Olovo mine was, bearing in mind its intensive production, from the Pavlović family as well as for their land the permanent source of wealth. It seems that the Olovo customs had been rented by the Pavlović family all the time, and its renters were mainly citizens of Dubrovnik, noblemen and rich citizens, who lived and worked in Bosnia for years. Olovo, with its rich mining shafts provided reliable profit from the customs renting. However, income from the rent of the Olovo custom did not belong only to the Pavlović family. In Olovo, as well as in Drijeva and Glasinac was in power the system of sharing of the customs income, thus the members of the Kosača family had one part of that income at their disposal. Unfortunately, it is not known neither when this system had been established nor how long did it last.